

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΤΟΣ Α΄ ΑΡΙΘ. 7

ΑΘΗΝΑ

30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1927

Διεύθυνση :

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

Σ. ΚΑΜΗΛΛΕΡΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 44

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧΜΗ ΜΙΑ

Ἡ «ΚΡΙΤΙΚΗ», θὰ κυκλοφορεῖ στὶς 30 κάθε μῆνα, τὸ λιγώτερο μὲ ὀχτὼ σελίδες. Ἀπὸ τὶς στῆλες τῆς θὰ ἐξετάζεται καὶ θὰ κρίνεται κάθε ἐκδήλωση τῆς Νεοελληνικῆς Ζωῆς καὶ Τέχνης (φιλολογία, θέατρο, μουσικὴ ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ, γλώσσα, καινούργιες ἰδέες, βιβλία καὶ περιοδικὰ). Ἡ «ΚΡΙΤΙΚΗ», ἔχει ὁρισμένη κατεύθυνση καὶ ὁρισμένες ἰδέες γιὰ κάθε ζήτημα. Δὲν ἀποκλείει ὅμως καὶ τὴ δημοσίευση κάθε κριτικοῦ ἀρθροῦ καλογραμμένου καὶ σημαντικοῦ, ποῦ θὰ τῆς στέλνεται. Ὁ καθένας εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ ὅσα γράφει. Ὅσα δημοσιεύματα δὲν ἔχουνε ὑπογραφή προέρχονται ἀπὸ τὴ διεύθυνση. Τὸ φύλλο δὲ θὰ στέλνεται δωρεὰν σὲ κανένα. Ἡ συνδρομὴ, χρονιάτικη μόνον, δραχμὲς δ ὠ δ ε κ α καὶ ἐξωτερικοῦ εἰ κ ο σ ι π ἔ ν τ ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Ψυχολογικοὶ γλωσσικοὶ νόμοι.
Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁ Σολωμός.
Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ. Τὸ νεοελληνικὸ θέατρο.
Σ. ΚΑΜΗΛΛΕΡΗΣ. Τὰ «Χρυσὰ Κύπελλα».
LOUIS ROUSSEL. Ἡ «Διωγμένη ἀγάπη» (Μεταφρ. Π. Χ.)

In paucis verbis, Νέα βιβλία

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Στὸν τόνο ἀπλοχωρᾶ ἡ ἀναλογία, ἔτσιδᾶ:

1) Μετακινᾶ μιὰ λέξη τὸν τόνο της ἀπὸ μιὰ συλλαβὴ σὲ ἄλλη κατὰ ἓναν ἄλλον τύπο τῆς λ. χ. Ταρχαῖα συναιρεμένα μετουσιαστικά, ποῦ λέγανε χρύσεος > χρύσοις, οἱ χρύσειοι > χρῦσοι, τὸ ἀργύρεον > ἀργύρου, τὰ ἀργύρεα > ἀργύρα κτλ. τονίστηκε στὴ λήγουσα ὁ χρυσοῦς, οἱ χρυσοῖ, τὸ ἀργυροῦν τὰ ἀργυρᾶ κτλ. κατὰ τὶς πλάγιες πτώσεις τοῦ χρυσεῖον > χρυσοῦ, τῶν ἀργυρέων > ἀργυρῶν κτλ. Ὅμοια τονίζαν οἱ Δωριεῖοι: οἱ φιλοσόφοι, οἱ ἀγγέλοι, οἱ ἀνθρώποι, κτλ. σὰν τὰ τῶν φιλοσόφων τοῖς ἀγγέλοις τοὺς ἀνθρώπους κτλ. ἀκόμα καὶ τὶς μετοχές: οἱ φιλωμένοι, οἱ τυπτομένοι κτλ. Σύγκρινε τὰ δικὰ μας δεφεροκλιτὰ οὐσιαστικά ποῦ ἡ πληθ. ὀνομαστική τους οἱ ἀγγέλοι, οἱ δασκάλοι, οἱ ἀνέμοι, οἱ ἀνθρώποι, οἱ διαβόλοι κτλ. τονίστηκε στὴν παραλήγουσα (ἀντὶς τὰρχαῖα στὴν προπαραλήγουσα)

κατὰ τὶς πλάγιες πτώσεις τῶν ἀγγέλων τοὺς ἀγγέλους κτλ.

Ἀντίθετα μὲ τὰ παραπάνου τὰ σύνθετα μὲ —πλόος,—νόος,—ρόος κτλ. στὶς συναιρεμένες γενικὲς καὶ δοτικὲς τονίστηκε στὴν παραλήγουσα, σὰν τὴν ὀνομαστική καὶ αιτιατική λ.χ. εὐνοῦ ἀντὶς (εὐνοῦ >) εὐνοῦ, εὐνω ἀντὶς (εὐνοῦ εὐνω σὰν τὰ (εὐνοος >) εὐνοος, (εὐνοον >) εὐνοον, εὐπλων ἀντὶς (εὐπλών >) εὐπλών, εὐπλοῖς ἀντὶς (εὐπλόοις >) εὐπλοῖς, εὐπλου ἀντὶς (εὐπλόοις >) εὐπλοῦς σὰν τὸ (εὐπλοοι >) εὐπλοῖ κτλ.

Σύγκρινε τὰ νεοελληνικά ἐπίθετα καὶ κύρια ποῦ τονίζουσι καὶ τὶς ἄλλες πτώσεις κατὰ τὴν ὀνομαστική στὴν προπαραλήγουσα λ.χ. τοῦ καλόμοιρου, τῶν καλόμοιρων τοὺς καλόμοιρους κτλ. τοῦ Θόδωρου, τῶν Θόδωρων, τοὺς Θόδωρους, τοῦ Κυριακόπουλου τῶν Κυριακόπουλων, τοὺς Κυριακόπουλους κτλ. σὰν τὰ: ὁ καλόμοιρος, τὸν καλόμοιρο, οἱ καλόμοιροι κτλ. ὁ Θόδωρος τὸ Θόδωρο, οἱ Κυριακόπουλοι κτλ.

Κατὰ τὴν ὀνομαστική ὁ Ἰάσων, ὁ Παλαῖμων, ὁ Νοῆμων, ὁ Ἀρείων, ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ κοσμητὼρ κτλ. τονίστηκε καὶ κλητική τους στὴν παραλήγουσα ὦ Ἰάσον, ὦ Παλαῖμον, ὦ Νοῆμον, ὦ Ἀρῖον, ὦ αὐτοκράτορ, ὦ κοσμητορ κτλ. ἀντὶς τὰ κανονικά στὴν προπαραλήγουσα.

Σύγκρινε καὶ τὰ δικὰ μας: αἱ Ἀγαμέμνο, Ἀπόλλο, Ποσειδὸν (1), Σωκράτη, Περικλῆ, Δημοστένη κτλ. ἀντὶς τὰ κανονικά: Ἀγάμεμνο, Ἀπολλο Πόσειδο, (Σώκρατες >) Σώκρατη, (Περικλείς >)

(1) Ἀπόλλος καὶ Ποσειδὸς στὴ νεοελληνική εἶναι ὀνόματα οὐλύων.

Περικλή, (Δημόστρενος) Δημόστρενη κτλ. που τονίστηκε κατά την ονομαστική δ' *Αγαμέμνος, δ Σωκράτης* κτλ.

Κατά τ' αρσενικά δ *σκιόεις, δ ανεμόεις, δ παιπαλόεις* κτλ. τονίστηκε στην παραλήγουσα και το ουδέτερό τους *τὸ σκίοεν, τὸ ανεμόεν, τὸ παιπαλόεν* κτλ. ἀντίς στην προπαραλήγουσα. Καί μόνο τὸ *χάριεν* μ' ἐπιροηματικὸ νόημα ἔμεινε τονισμένο στην προπαραλήγουσα γιατί ξεχωρίστηκε ἀπ' τὴ σειρά. Ὁμοία καὶ τῶν μετοχῶν: τὸ *ἐκλέγον διαμένον* κτλ. ἀπ' τὰρσενικά δ *ἐκλέγων, δ διαμένων* κτλ.

Ἔτσι κέμεῖς εἶπαμε ἢ *τίμια* (γυναῖ α), ἢ *κύρια* (αἰτία), ἢ *ἄγια* (Ζώνη) κτλ. κατὰ τὰρσενικά δ *τίμιοι, δ κύριοι, δ ἄγιοι* κτλ. Καί μόνο τὸ *ἡ κυρία* (=madame) ποὺ ἔγινε οὐσιαστικὸ κῆτσι ξεχωρίστηκε ἀπ' τὴ σειρά κράτησε τὸν τόνο στην παραλήγουσα σὲ ὅλες τὶς πτώσεις: *τὴν κυρία, οἱ κυρίες τὶς κυρίας* καὶ στὴ γενική πληθυντική στην λήγουσα τῶν *κυριῶν* (ὅπως τὰρχαῖα αἰ *ὕπαται* τῶν *ὕπατων* αἰ *νεάται* τῶν *νεατῶν* γιὰ τὶς κόρδες) Ἔτσι καὶ ὅσα γίνανε ἀτομικά ὀνόματα λ.χ. *ἡ Οὐρανία τῆς Οὐρανίας τὴν Οὐρανία οἱ Οὐρανίες* κτλ. (ἐνῶ ἐπίθ.: ἢ *οὐράνια, τῆς οὐράνιας, οἱ οὐράνιες* κτλ. πρβλ. τὰρχ. *Σαμιῶν Ροδιῶν* τὰ κύρια, *Σαμίων Ροδιῶν* τὰ ἐθνικά.)

Οἱ γενικὲς πληθυντικὲς τῶν παροξυτόνων, (προτοκλίτων θηλυκῶν ἐπιθέτων) ἐπειδὴ εἶναι ὀλότελα ὁμόηχες μὲ τῶν ἀρσενικῶν τους δευτεροκλίτων, τονίστηκεν στην παραλήγουσα κατὰ τὰρσενικά λ.χ. *τῶν ἀδφῶν, τῶν ὠραίων, τῶν δικαίων τῶν ἀγίων* κτλ. (ἐνῶ τῶν τριτοκλίτων ἀρσενικῶν ἐπιθέτων τὰ ὄχι ὁμόηχα προτόκλιτα θηλυκὰ κρατοῦνε τὸν ἀρχικό τόνο τῆς λήγουσας λ.χ. *πάντων, πασῶν τῶν βραχέων, τῶν βραχειῶν* κτλ.)

Ἔτσι εἶπαμε κ' ἐμεῖς ἀρσενικά καὶ θηλυκά: *ποιανῶν, ὀποιανῶν, ἄλλωνῶνε*.

Κατὰ τὶς ἄλλες πτώσεις τονίστηκε κ' ἡ γενική πληθυντική τῶν τριτοκλίτων μὲ—*ης* στην παραλήγουσα λ.χ. *τῶν τριήρων, τῶν αὐτάρκων, τῶν συνήθων, τῶν εὐώδων* κτλ.

Ἔτσι εἶπαμε κ' ἐμεῖς: *τῶν ἀνάριων, τῶν καθάριων, τῶν οὐράνιων τῶν Σωκράτων, τῶν Καπλάρων*, τῶν τσομπάνων κτλ. σὰν τὰ *οἱ ἀνάριοι, οἱ Σωκράτες οἱ τσομπάνοι* κτλ.

Στὴν ἴδια συλλαβή' μὲ τὰ πρῶτα καὶ δέφτερα πληθυντικά πρόσωπα τονίσανε οἱ ἀρχαῖοι Δωριεῖοι καὶ τὰ τρίτα πληθυντικά λ.χ. *ἐλύσαμεν, ἐλύσατε* ἔτσι καὶ *ἐλύσαν, ἐλάβομεν ἐλάβετε* ἔτσι καὶ *ἐλάβον, ἐμάθον* κτλ.

Ἔτσι κ' ἐμεῖς κατὰ τὰ: (ἐ)λύσαμε, (ἐ)λύσατε εἶπαμε καὶ: (ἐ)λύσαν(ε) γράψαν(ε) μάθαν(ε) λάβαν(ε), δώσαν(ε) κτλ. κτλ. Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Κ' ΟΙ "ΕΘΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΕΣ"

Σκέψου βαθειά και σταθερά, μιὰ φορά γιὰ πάντα, τὴ φύση τῆς Ἰδέας πρὶν πραγματοποιήσεις τὸ ποίημα· εἰς αὐτὸ θὰ ἐνσωματωθῇ τὸ οὐσιαστικώτερο περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἢ πατρίδα

Α'

(Ἡ μελέτη αὐτὴ γράφηκε τὸ 1918 μὲ τὸ σκοπὸ νὰ καθορισθῇ ἡ θέση τοῦ Σολωμοῦ μέσα στὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ καὶ φιλολογία· μετὰ τὴ δημοσίευση τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἀποστολάκη τὴ θεωροῦ ἀπαροχρητιστὴ δημοσιεύσιμη, γιατί σ' αὐτὸ πούθενά δὲ γίνεται λόγος γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀποψη καὶ ἐπίδραση τῆς φιλολογίας στὴ ζωὴ.

Γενικῶς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀποστολάκη τὸ χαρακτηρίζει ἡ κακία καὶ τὸ μῖσος· περιέργω ἢ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Σολωμὸ μᾶς μεταδίδει μιὰ ἀγνόητα, μιὰ καλωσύνη, ἕνα σεβασμὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν πλησίον· ὁ Πολυλάς ἐπικοινωνώντας μὲ τὸ Σολωμὸ γίνηκε ὁ ἀγνότερος πολιτικός τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἴσως ὁ ἀγνότερος καὶ ἀφιλοκεδέστερος ἰδεολόγος τῆς· τὸ ἴδιο μοροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ κείνους ποὺ ἐπηρεάσε κατόπιν: τὸν Τυπάλδο, τὸν Μαρκοῦ, τὸν Καλοσοῦρο, τὸν Μαρβίλη καὶ ὅλους γενικῶς τοὺς Ἑπανησίους· Ἀπεναντίας ἢ ἐπαφὴ τοῦ Σολωμοῦ μὲ τὸν κ. Ἀποστολάκη τὸν κατέστησε χυδαῖο, ἀνυπόφορο, κοινολόγο, ἀνεδέσματο, σὲ τέτοιο μάλιστα σημεῖο, ὥστε ν' ἀμφιβάλουμε ἂν κατάλαβε τὴν ἐξαγνιστικὴν τέχνην τοῦ Σολωμοῦ ποὺ σκοπὸς τῆς ὑπῆρξε ἡ ΑΝΥΨΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ μακριὰ κάθε χυδαιότητος. Τὶ σημασία ἔχει κ. Ἀποστολάκη ἂν γράφατε ἕνα βιβλίον, τὴ στιγμὴ ποὺ δὲ σὰς κατέστησε καλύτερο, ποὺ δὲ σὰς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τῆς συνήθης ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Ρωμιοῦ, ποὺ συνίσταται στὴν ἴβρη;

Στὸ βιβλίον σας ὑπάρχουν μερικὲς καλὲς σελίδες, ἀπλῶς καλὲς, ποὺ θὰ μοροῦσαν νὰ ἐκτιμηθοῦν καλύτερα, ἂν δὲν περιεῖχαν ἕνα τόσο μεγάλο ὄγκον ἀήδων φράσεων. Δὲν μοροῦ νὰ δικαιολογήσω τὴν ἐγωπάθειά σας, ἀπεναντι μιᾶς κοινωνίας, ποὺ κατὰ νόμους ἀναγκαίους κοινωνικούς δὲν μοροεῖ νὰναι καλύτερη νομίζω πὸς οἱ ἰδέες σας δὲ θάχωναν τίποτα ἂν ἐλέγοντο μὲ τρόπο λιγώτερο σκληρὸ καὶ ἐμπάθη· μάλιστα θὰ κέρδιζαν, ὁ Σολωμὸς δὲν εἶπε· «πὸς ἢ ἀλήθεια λέγει τὸ δίκαιόν τῆς μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ χωρὶς θυμούς»· Κύριε Ἀποστολάκη εἶσθε ψυχὴ αἰμοβόρα καὶ μαύρη, καὶ σὲ πολλὰ τῆς σημεῖα δειλῆ, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ καταπιασθῆτε μὲ τὴν ἀγνόητην ὑπαρξὴν ποὺ γεννήθηκε στὴν Ἑλλάδα, τὸ Σολωμὸ· ὁ Καλύπ, ποὺ κούτσα—κούτσα σέρνεσθε πίσω του δὲν μπόρεσε νὰ σὰς κἀν κἀν ἄνθρωπο, ὄχι κριτικὸ κ.τ.λ.)

Εἶνε τὰ λόγια ἐνὸς κορυφαίου, ποὺ πρέπει καλὰ νὰ χαραχθοῦν στὴν ψυχὴν τοῦ καθενὸς ποὺ κατεβαίνει σιτὸν ἀγῶνα τῆς Ἰδέας σιτὸν τόπον γιὰς· ἀποτελοῦν χωρὶς διαταγμὸν μιὰ φαιεινὴ γραμμὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἢ ἐθνικὴ ὑπόστασις τοῦ καλλιτεχνήματος, σὰ θέλει νὰ στυλῶνεται γύρω μας ἀτομικῶς

καὶ μὲ βαθειὰ τὴ συναισθησιὴν τοῦ καλοῦ ἀλλ' ἢ φύσις τῆς Ἰδέας δὲν περιορίζεται στὰ ἐξωτερικὰ μόνο γνωσθέντα ἢ τὴ φυσικὴ διάπλαση ἐνὸς τόπου ποὺ μεῖται ὁ τεχνίτης. ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ στὰ καθαρῶς ἐσωτερικὰ στοιχεία τῆς δημιουργίας, σὶς ψυχικὰς καταστάσεις, τὶς ἀνθρώπινες καὶ στὴν ἀποκοσμίαν αὐτῶν σὲ νέες τεχνικὲς μορφές, ποὺ βάση τους ἔχουν τὸ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ τόπου, ποὺ γεννήθησαν ἀλλ' ἂν ὁ δημιουργὸς περιορισθῇ μόνο στὸ νὰ μᾶς δώσει τὶς ἐξωτερικὰς ἐπιπτώσεις του γιὰ τὴν Ζωὴν, ἴσως ἀκούσομε μερικὰς ἀδόλες φωνές, ὅπως εἶνε οἱ ψυχικὲς καταστάσεις ποὺ μᾶς μεταγγίζουν τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ζήσομε ἕνα πλῆθος ὠραίων τοπικῶν τίπων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κατορθώσομε νὰ φθάσομε μέχρι τὴν ὑψηλὴν σφαῖρα τῶν τεχνικῶν λυσιρῶσεων, ποὺ χαρίζουν τὰ ἔργα τὰ μεστὰ ἀπ' τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ τὸ πλοῦσιον αἰσθημα τοῦ τεχνίτη, τὰ ἔργα δηλαδὴ τὰ μεστὰ ἀπὸ φύση καὶ πνεῦμα· πὸ αἰσθημα αὐτὸ, ἢ καλλιπῆρα τὸ πνεῦμα αὐτὸ δὲν ἀντιγράφει ἀπλῶς τὶς ἀνθρώπινες καταστάσεις τῶν τόπων τοῦ περιβάλλοντος, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε πᾶρα πάνω, ἀλλὰ προσθέτει σαυτὸς καὶ ἕνα ἀνώτερον ἠθικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμον καὶ τὶς ἀντιφῶνει ὡς τὴ σφαῖρα τῶν καθαρῶς τεχνικῶν μορφῶν· βεβαίως οἱ γραμμὲς τοῦ ὠραίου δὲν γνωρίζουν ὀριον καὶ ὅπως ἴσως μᾶς δοθοῦν, συγγινῶν, ὅσα προέχονται ἀπὸ πραγματικὴν ἐπίγνωση τοῦ Καλοῦ, χωρὶς νὰ μελετᾶται, ἂν αὐτὲς ταυίζονται καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴν ἀπίληγη τούτη ἢ ἐκείνη· ἀλλ' ἂν οἱ γραμμὲς τῆς δημιουργικῆς παράδοσης, ἀπὸ ἐθνικὴ ἀποψη, συνειτέλεσαν κάποιε, στὴν ἔνωση τοῦ Καλλιτεχνήματος, μέχρι τοῦ τελείου καὶ κατωρθώσαν τόσα θαύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀναγέννηση, δὲν πρέπει νὰ ξεχνῶμε πὸς αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐθνικὴν κατεδότηση, ποὺ χάραξαν οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῆς παράδοσης στὴν πατρίδα τους· παντοῦ, ὅπου ἢ παράδοσις αὐτὴ, βασιζομένη ἀπάνω σὸς ἀρχές καὶ ἀξιώματα, ἀκολούθησε πιστὰ μιὰ τεχνικὴ κατεδότηση, ἐκεῖ βλάστησαν καὶ δημιουργήματα μεγάλη καὶ καρποφόρησε τέχνη καθ' ὅλα ἄξια τῆς ἀποστολῆς τῆς· βεβαίως τὸ φυσικὸ περιβάλλον εἶνε κείνο ποὺ δίνει στὴν τέχνην τὸν κύριον χαρακτηρισμὸν τῆς καὶ ποὺ καθοδηγεῖ τὴν παράδοσις στὰ πρῶτα τῆς βήματα· ἀλλὰ καὶ κατόπιν δὲν παύει νὰ χορηγεῖ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἢ Ἰδέα ζητεῖ μιὰν ἀδρότερον καὶ προσωπικώτερον ἔκφραση· ἢ εἰκόνα κυρίως ἀπαιτεῖ μιὰ βαθειὰ καὶ συνειδητὴ γνώσις τῆς γύρω φύσης· ἐπίσης ὁ τόπος, ὅσο καὶ ἂν πηγάξει ἀπὸ καθαρῶς ἐσωτερικὰ συναισθηματά, κάπως ἀδρῖστα, δὲν εἶνε ξένος πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ παρατήρηση καὶ δὲν θάρρηθῇ κατεῖς πὸς δὲν ἀναπύσεται

μέσα στὴν ψυχὴν τοῦ τεχνίτη διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος· ἀκόμη καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεία τοῦ καλλιτεχνήματος, ὅπως ἢ γλῶσσα, τὸ χροῖμα καὶ κρούσις τὸ ἔφος αἰσθάνονται βαθειὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ταυισθοῦν μὲ τὴν γύρω Φύση καὶ νὰ πάρουν τὴν ἰδιαίτην τοπικὴν τῆς ἔκφραση· ἀλλ' ἢ Ἰδέα ἐνὸς ἔργου, ὅσο καὶ ἂν ἐκφράζεται καὶ παρασταίνεται τὴν ἐθνικὴν Ζωὴν, δὲν ὑποτάσσεται ἐντελῶς στὸς φυσικοὺς νόμους τοῦ περιβάλλοντος, μάλιστα, ὅταν θέλει νὰ ἐξυπηρηθῆται ἀνώτερος ἠθικὸς σκοπὸς· σὰν καὶ καθαρῶς πνευματικὸ, δρώνας μέσα στὴν διάνοιαν τοῦ τεχνίτη, ἢ Ἰδέα, ὑψώνεται πέραν τοπικῶν ὀριῶν, ἀκολουθώντας τοὺς νόμους ἐκείνους ποὺ καλλίτερα θὰ προσεφέρωτο νὰ τὴν ἐπηρεάσουν. Ἔτσι τὸ καλλιτεχνήμα θὰ μοροῦσε νὰ καταλάξει μιὰν ὑψηλὴν θέση, μέσα στὸν παγκόσιον ζωικὸ κύκλον, καθὼς καὶ μέσα σ' ἐκείνον τῆς Ἑθνικότητος, ἰκανοποιώντας ἕνα ἐθνικὸν κοινὸ καὶ προσφέροντας τὴν ἠθικὴν συμβολὴν του σὲν ἀνώτερον πολιτισμὸν, σὲν πολιτισμὸν στὴν παγκόσιον ἀδελφότητα· σὲ τὸλμηρὸ τοῦτο ἔφος ἀποστολῆν ἄλλη δὲν μοροεῖ νύχη ἢ τέχνη ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ἀνέγερση τῆς πραγματικότητος πρὸς σκοπὸν κοινωφελῆ.

Τοποθετοῦσε καὶ ὁ Σολωμὸς τοὺς «Ἐλεύθερους Ἰσολοσκομημένους» του ὅταν ἔλεγε, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων· «ὅς θεμελιώδης ρυθμὸς, ὡς στυλῶν εἰς τὸ κέντρο τῆς Ἑθνικότητος καὶ ὡς ὑψώνεται κάθετα, ἐνῶ τὸ νόημα ἀπὸ τὸ ὅποιο πηγάζει ἢ Ποίηση καὶ τὸ ὅποιον αὐτὴ ἐπηρεεῖ, ἀλλάσκει βαθμηδὸν τοὺς κύκλους του» καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὸς μὲ τὸ νόημα δὲν ἐσῆμεινε ἴσως ἄλλο παρὰ τὴν καθολικότητα τῆς Ἰδέας ἐνὸς ἔργου, ποὺ διασωπὸντας τοὺς φρασμοὺς τοῦ περιβάλλοντος καὶ περιεκτικότητας (καὶ μεγαλειότητας τῆς ἀνθρωπότητος) (*) ἀπευθύνεται σὲν ἕναν κόσμον πλατύτερον· ἐδῶ μὲ τὸ θεμελιώδη ρυθμὸν ἤθελε νὰ μᾶς δειξῆ πὸς τὸ φυσικὸ περιβάλλον πῆς πατρίδας μας, καθὼς κ' ἢ οὐσιαστικὴ ὑπόστασις τοῦ μύθου, πρέπει νὰ δένεται σφιχτὰ μὲ τὴν ὅλην δημιουργίαν καὶ νὰ φαντάζουν ἑπέλασμα σ' ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ στοιχεία, ὁμορφίας τῆς μορφῆς τοῦ καλλιτεχνήματος μὲ τῶν δημοτικῶν.

Ἄλλ' ἴσως ἐρωτῆσει κατεῖς : ὅταν ὁ Σολωμὸς ἔγραφε τὶς πᾶρα πάνω φράσεις, σμπέρασμα ὀλόκληρο μᾶς βαθειὰς μελέτης τοῦ ἐλληνικοῦ τόπου, δημιου-

* Τὸ περίφημον νόημα τῆς Τέχνης πῆρε διάφορες ἐξελίξεις μέσα του, κατὰ τὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, πρὶν ἀποκοσμιθῆσθαι σὲ μιὰ καθωρισμένη ἠθικοτεχνικὴ ἀντίληψη. αὐτὴ κατὰ τὴν ὀριμώτερον περίοδο τῆς ἡλικίας του δὲν ἀπέβλεπε μόνο στὸν κύκλον τῆς δραστηριότητος μιᾶς ἰδέας ἀλλὰ καὶ στὴν οὐσία τῆς.

γούσε και μια τεχνική παράδοση, που θα μπορούσε να σταθεί και χαρακτηριστική σαν οριστική αφαιρετική μιας νέας φιλολογίας; Θέλω να πω απέβλεπε σταθερά σε μια πραγμάτωση των άρχων αυτών δι' εργασίας επιδημικής χαρτίωσης στο Έθνος του το ποιητικό του «σημείο» όπως ο Λάντης και τόσο άλλοι;—Στα πάνω πάνω ζητήματα δε θ' απαντήσουμε παρά μόνο με νύξεις, γιατί προστά μας παρουσιάζεται έργο κομματιασμένο, με μια, κάποια εσωτερική συνοχή, που δυστυχώς δεν μπορούμε να ακολουθήσουμε με βεβαιότητα αλλά τη συνοχή αυτή δεν μας την προσφέρει ή άμεση επαφή μας με την εργασία των την αντίλομε από πολλά άλλα στοιχεία, που μας διαφύλαξαν οι φίλοι του και που δεν τολμούμε ν' αναγνωρίσουμε σε γεγονότα της ίδιας αυτής εργασίας ή της ζωής του ποιητή. Τα στοιχεία αυτά μας παρουσίασαν τον Σολωμά όχι όπως θα θέλαμε να τον βλέπαμε, πίσω από τις εικόνες των έργων του και των ιδεών του, αλλά μας τον δίνουν παραλλαγμένο σαν ένα μετέωρο, που δεν ξέρουμε από που μας έρχεται κι επειδή το έργο του μισοκάμωτο και χασματικό, καθώς, είνε, δίνει άπειρες λαβές ώστε μόνοι μας να το συμπληρώνουμε, τώρα φαντάζεται κανείς τί ορόλο έπαιξε σ αυτό ή φαντασία των κριτικών και ο φανατισμός των επιστήθιων φίλων ακόμα για τη Δόξα και την επιβολή του Σολωμού εργάστηκε ολόκληρη ή επιτασιακή σχολή, που κατόπιν αυτού, εξακολούθησε να τον θεωρή σαν άρχηγό της και σαν την οριστική αφαιρετική της φιλολογίας μας.

(Έχει συνέχεια). Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

▲.

Η τελευταία δεκαετία σημείωσε τη χρεωκοπία του Νεοελληνικού Θεάτρου κατά τρόπο πανηγυρικό. Τα αίτια είναι τόσο γνωστά σ' όλους μας ώστε θα περίττεινε κάθε προσπάθεια συγκεφαλαίωσης των. Δεν είναι βέβαια μόνο η υπερβολική κερδοσκοπική δίψα μερικών θιασαρχών, ούτε η αρνητική υποστήριξη του κοινού στο δραματικό θέατρο. Είνε μαζί και η έλλειψη αξιολογικής δημιουργικής παραγωγής, που θα μπορούσε άδιστακτα να περιορίσει το θέατρο των γυμνικών εξαμβλωμάτων σ' ένα—δυσ το πολύ τρεις θεατρικές μάντρες, αντάξιες της διανοητικότητας ενός κατώτερου κοινού, που συγκινείται μπροστά σε μια εμφάνιση γάμπας κατά τον ίδιον τρόπο που συγκινείται με τα ήθικα διδάγματα των

διαφόρων «Άγνωστων». Είνε ανίκανο λοιπόν το κοινό αυτό ν' ακούσει ένα δράμα του Ίψεν ή του Μαίτερλινγκ; Χωρίς αμφιβολία είνε, γιατί δε θα μπορούσε να το ανεχθή παραπάνω από μια βραδιά κι' αυτήν με αλλεπάλληλα χασμουρητά. Είνε όμως το «πολύ κοινό» που ένθουσιάζεται και χειροκροτεί τη μια βραδιά επιθεώρηση και την άλλην «Άγνωστο»; Όχι, δεν είνε. Γιατί το «πολύ κοινό» και αν δεξ είνε σε θέση να χειραφετηθή από την επίδραση της επιθεώρησης και του αντίξυου διαδόχου της σπερρέτας, προνογραφικού κατασκευάσματος δευτέρου και βανουσοτέρου κατ' εξελικτικόν νόμον, μπορεί όμως όταν τα κατώτερα αυτά θεατρικά είδη περιορισθούν σε δυο μάντρες να υποστηρίξει τ' άλλα, αν όχι περισσότερο άλλ' εκ παραλλήλου προς το ελαφρό θέατρο. Η υποστήριξη αυτή όμως υπό όρους, από τους οποίους πρωτεύει η άρτια εμφάνιση ενός θιάσου (επως το σύνολο του Θεάτρου Κοτοπούλη—και Κυβέλης εν μέρει.) Όταν όμως αντί άρτιου συνόλου υπάρχουν δυο φημιμένοι και αξιόλογοι πρωταγωνιστούντες και οι υπόλοιποι βρίσκονται στη νόθο κατάσταση του έρασιτέχνου κι' επαγγελματίου, αϊ, τότε το κοινό αυτό λάμπει με την απουσία του από τα υπόπτου αριότητας καλλιτεχνικά αυτά συγκροτήματα. Και να, έχουμε ένα πρόχειρο παράδειγμα: τον Οικονόμου. Όλοι μας ξέρουμε την αναμφισβήτητη καλλιτεχνικήν αξία του, ελοι μας παρακολουθούμε σαν μυσταγωγία το παίξιμό του. Ποιός όμως είνε ο λόγος της άποτυχίας του στη δημιουργία μονίμου θιάσου; Ο προσεταιρισμός στοιχείων αντικαλλιτεχνικών, στοιχείων που μπορούνε να σταθούν μόνο σε μια έρασιτεχνικήν παράσταση—κι' αυτήν σε κύκλο οικογενειακό μαθητών και μαθητριών Ωδείου. Θα μου πείτε, τί πρέπει να κάνη; Να συμβληθή μ' έναν από τους δυο αξιολόγους θιάσους; Όχι: γιατί τότε θα καταδικασθή να παίξη μία ή δύο το πολύ φορές το μήνα, μειώνοντας έτσι τη φήμη του. Τότε τί πρέπει να κάνη; Να υποχρεώση το θίασο που συμπράτει να παίξη συχνότερα έργα του σοβαρού δραματολογίου; Ούτε αυτό μπορεί να γίνη, γιατί κοντά σε μια τέτοια καλλιτεχνική φιλοδοξία θα υπάρχει και η επιχειρηματική άποψη του κ. Θεοδορίδη. Και αυτή, βέβαια, με κανέναν τρόπο δε συμβιβάζεται με τις ανώτερες αξιώσεις του κ. Οικονόμου. Δε μένει λοιπόν παρά το παράδειγμα του Βεάκη—Νέξερ. Αν ή συγκρότηση του θιάσου των δεν είνε απολύτως άρτια, όμως οι δυο καλοί αυτοί ήθοιοι έχουνε υπέρ αυτών το πλεονέκτημα ότι ανέβασαν κι' επέβαλαν έργα που δεν έχουν καμμιά σχέση με την ποιότητα της συγκίνησης της «Άγνωστου»

Ανάβασαν και Αντρέεφ, και Γκόρκυ και Ντο-

στογιέφσκη, ακόμα κι' ένα βαρύτερο έργο του κ. Ξενοπούλου, το «Ανθρώπινο».

Και όχι μόνο ή πλατεία δεν παρουσίασε καμμιά βραδιά αποκαρδιωτικό θέαμα, αλλά το κέρδος των από την περυσινή περίοδο του «Αθηναίου» εΐταν αρκετά ικανοποιητικό. Να μια τρανή, τρανώτατη απόδειξη ότι ο κόσμος αγαπεί, παρακολουθεί, προσέχει και εξοπιστρίζει το σοβαρό θέατρο. Γιατί λοιπόν ο κ. Οικονόμου δεν επεδίωξε τη σύνθεση ενός θιάσου τέτοιου; Μήπως δεν υπάρχουν αξιόλογοι ήθοιοι εκω από τους δυο—τρεις αυτούς σοβαρούς θιάσους; Φθάνει να ρίξη μια ματιά στις τουρνέ και θα βρή αρκετούς.

Η κ. Φιλιπίδου δε θα μπορούσε να πάρη μια καλή θέση στο θίασο αυτό; ή ο κ. Βενιέρης; για να φέρω ένα παράδειγμα. Άλλ' ο κ. Οικονόμου, στερούμενος, σαν αληθινός καλλιτέχνης που είνε, κάποιες πραχτικότητα συνθηκολογεί με τους αποφοίτους των διαφόρων έρασιτεχνικών σχολών κι' έτσι ο κόσμος που τον εκτιμάει και τον θαυμάζει, στερείται το παίξιμό του.

Στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε ν' αναλάβη το έπισημο Κράτος την πρωτοβουλία και με μια σημαντική ύλική ενίσχυση να τον «τάξη επί κεφαλής» της σχετικής κίνησης για τη δημιουργία Έθνικού Θεάτρου. Τότε θα μπορούσε να εργασθή αποτελεσματικά, συμβαλλόμενος με τους άριστους εκτελεστάς του Νεοελληνικού θεάτρου, οι όποιοι πιστεύουνε περισσότερο στο καλλιτεχνικό ιδεώδες παρά στη «θηρηκεία των κερδών»

*.

Αναφέραμε στην αρχή του σημειώματος αυτού ότι μια από τις βασικές αιτίες της κατάρπτωσης του Νεοελληνικού Θεάτρου είνε και η έλλειψη αξιολογικής δημιουργικής πνοής. Εΐδαμε όμως πως υποστηρίχθη ο θίασος των Βεάκη—Νέξερ στην περίοδο του «Αθηναίου» σε τρόπον ώστε ν' αποκομίση ένα αξιόλογο κέρδος. Εΐδαμε ακόμα ότι ένα έργο του κ. Ξενοπούλου, της ανώτερης δραματικής τέχνης, το «Ανθρώπινο» παίχθη σε σειρά παραστάσεων. Άρα υπάρχει αξιολογική δραματική παραγωγή; Θα εΐμεθα πρόθυμοι να το βεβαιώσουμε αν κοντά στο όγκωδες και συστηματικό θεατρικό έργο του κ. Ξενοπούλου και στις σκηνικές επιτυχίες των κ.κ. Δάφνη, Χόρν, Μελά, Συναδίνου, υπήρχε και άλλη εξ' εσου συστηματική και κάπως βιώσιμη εργασία. Μα καλά ο κ. Σπ. Μελάς δεν αντιπροσωπεύει το «Ιδεολογικό θέατρο»; Τότε σε ποιά θεατρικά προϊόντα θα μπορούσε να κατατάξη κανείς το περίφημο «Άσπρο και μαύρο»; Δυστυχώς δεν το αντιπροσωπεύει ούτε με το «Άσπρο και μαύρο»—άποτυχημένη προσοδρα και τελείως

αντιθεατρικό έργο—ούτε με το «Χαλασμένο σπίτι»

Αν εσημείωτε μια θεατρική επιτυχία αυτή είνε ή επιτυχία του «Κόκκινου πουκάμισου» και της «Αίνας» εν μέρει. Τι μπορούμε όμως να περιμένουμε από δραματικό συγγραφέα, του όποιου ή τελευταία λέξη της σοβαρής, της ιδεολογικής του τέχνης είνε το «Κελεπούρι»;

Άλλά θα μου πείτε, ο κ. Ξενοπούλος δεν έχει γράψει «Κελεπούρι»; Τότε τί είνε το «Φιόρο του Λεβάντε»; Όχι, ο κ. Ξενοπούλος δεν έχει γράψει «Κελεπούρι» και πρό πάντων δεν έχει γράψει τέτοιες χοντροκοπιές. Το «Φιόρο του Λεβάντε» είνε ολωσδιόλου άλλο πράμα. Είνε μια απλή καλογραμμένη ήθογραφία σύμφωνα με τη σκηνική τέχνη, την όποια ο κ. Ξενοπούλος κατέχει απολύτως. (Τελευταία παραδείγματα: «Πεπωμένα» «Μαριτάνα») και ή όποια φαίνεται ακόμη και στο πιο μικρό μονόπρακτό του.

Όταν έχη κανείς λίγη καλή πίστη, και δεν αρπάζεται από μονομέρειες και δεν πιθηκίζει (ώχ αδερφέ, Ξενοπούλος!) δεν μπορεί παρά να συμφωνήσει μαζί μου. Και τότε θα πιστοποιήση πως ο κ. Ξενοπούλος στάθηκε συντελεστής της αγάπης του κοινού στα καλογραμμένα έλληνικά έργα και της προαγωγής της σκηνικής τέχνης μας, πάνω στους παγκόσμιους, τους ανκλωσίωτους θεατρικούς νόμους.

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

(Στο άλλο φύλλο: Τα έργα και ή σύνθεση των θιάσων.)

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΑ "ΧΡΥΣΑ ΚΥΠΕΛΛΑ,,

Ποήματα ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΣΤ. ΔΑΦΝΗ

Έκδοση Ι. ΣΙΔΕΡΗ

Το τραγούδι της κ. Δαφ. μας φανερόνεται στα «Χρυσά Κύπελλα» στοχαστικό και τις περισσότερες φορές θλιμένο. Στο κοίταγμα της γύφω ζωής σταματάει σε πλήθος από κείνες τις εικόνες, που μας γεμίζουν την ψυχή με οίκτο και λύπη.

Τραγουδάει τις καρδιές που βρίσκονται μέσα στην αδιάκοπη πάλη για την ευτυχία ή τη γαλήνη. Βάλλει τα βράδια, τις νύχτες κείνους που χάσαν τα νεύρα, κείνους για τους όποιους εορβύσανε τα χρυσά όνειρα. Μας λέει για τις μέρες τις γιομάτες πικρούς στοχασμούς και για τις στιγμές που νιώθει τ' ατέλειωτο κύλισμα του Καιρού που έρχεται να θαμπώσει τόσα και τόσα όρατα πρόγματα που αγάπησε. Μας μιλάει με πόνο για το θάνατο που αιώνιος και μοιραϊός χτυπάει συχνά τις πόρτες εκείνες όπου δεν τον πρόσμεναν τόσο γρήγορα νάρθη, για να κόψει τα λαβέντια λουλούδια που είνε ένας νέος ή μια κοπέλλα στα πρώτα τους χρόνια.

Άλλά που και που μες το βιβλίο υπάρχουνε και στίχοι όπου φανερόνεται ένας πόθος για κάποιο ψηλότερο πέταγμα

για μι κλλιτέρη κ' αρμονιώτερη ζωή. Κι' έχει τόση ένταση ή επιθυμία της αυτή που κάπου ζητάει απ' τ' άνοιξιάντικο φώς να φέξει μέσα της κι' άς είναι

«... σαν τ' άστροπελέκι

«Πάνου στού δέντρου την κορφή.

Χαρακτηριστική είναι ή δύναμη της κ. Δαφ. στην περιγραφή. Όταν μέσα στο τραγούδι «Η λιτανεία των ίσκιων» μάς δείχνει το σπύτι μες τη βραδυνη ήσυχία την ώρα που βρέχει κείναι ή ψυχή της βαλσαμωμένη, είναι άδύνατο να μη μάς θυμίσει κάποιες παρόμοιες στιγμές που έχουμε ζήσει. Στόν «Εσπερινό» μάς λέει για τη φτωχογειτονιά με τις γνώριμες σκηνές τ' απόβραδου με τα μελαγχολικά λόγια όλων εκείνων που ό καϊμός ρήγαψε μέσα τους για κείνους που έχασαν, για κείνους που ξενητεύτηκαν

«ή για την κόρη που κακόπεσε

«σε άντρος χέρια κι' έμπαρσίθη.

Και στο τέλος απ' το ίδιο, τραγούδι, σαν αντίθεση, θέλοντας ίσως να δείξει το σύγχρονο κύλισμα του πόνου και της χαράς που κλείνει ή ζωή, λέει.

«Και μιιά παρθένα λιόκαλη

«άνθος σε κρούσταλλο ποτήρι

«Έρχεται, τις θυμιάνει σιωπηλά

«και πάει με το λιβανιστήρι...

Άλλου πάλι μες τις Έλληνικές νύχτες, στα χαριτωμένα αυτά ποιήματα, μάς μιλάει για την όμορφιά που κρύβει ή χώρα μας την ώρα που την σκεπάζει το σκοτάδι. Η παραστατικότητα και ή μεταφορά, που βρίσκονται σ' όλο το βιβλίο, παίρνουνε εδώ μιιά δύναμη εξαιρετική. Νά, το πρώτο τετράστιχο τους.

Άποψη λάμπει ό ουρανός με τίστρα πλουμισμένους

Καθός γιγάντιου παγωνιού ή χρυσομάτα ούρα,

Ό Σαπφικός σελάιδισμός ζή κάπου εδώ κρυμμένος

Στά φύλλα, στα νερά.

Η συνέχεια είναι ανάλογη, μόνο που σύμφωνα με τις τέσσερες εποχές που περιγράφονται στις νύχτες αυτές, αλλάζουνε οι εικόνες, οι ιδέες και τα αισθήματα που πάνε ποτέ προς μι ή λυρική και ποτέ προς μιιά τραγική έξαρση.

Κείναι παντού σελίδα με σελίδα τα ίδια χαρίσματα. Κοιτάξτε το «Της Πολιτείας» οι δρόμοι» το ή «Ψυχή του όνειρου» το «Πάρκο» το «Άλογο» και τόσα άλλα. Στο «Γλέντι» τ' ακόλουθο τελικό του τετράστιχο όπουν μιλάει για το ξεφάντωτή, μπορεί να άπρωθει πως είναι ποιητικό εύρημα.

Και μες τη σκόνη που τριγύρω του

σαν άποθέωση τόν τυλίγει,

πίνει τόν ήλιο απ' το ποτήρι του

κι' έρχεται ή Μέθη και τόν πνίγει.

Η μορφή και ό στίχος της Κας Δάφνη, εκτός από ελιχιστότατες φορέσεις πλούσια και προσεχτικά κοιταγμένους. Σύμφωνα με κείνο που περιγράφει, μεταχειρίζεται το μέτρο που είναι ποτέ γοργό. (ποιήματα «Ζωή» «Γλέντι») ποτέ ρυθμισμένο με την μελαγχολική ιδέα που πλασιώνει («Εσπερινός» «Της πολιτείας οι δρόμοι» «Άλογο») και ποτέ μεγαλόπρεπο (Έλληνικές νύχτες).

Κι' όλος αυτός ό κόσμος από πρόσωπα από έντυπώσεις, σκέψεις, πάρες, πόθους που είναι τόσο ζωντανά αντιφωτισμένα μες τα «Χρυσά Κύπελλα» μάς αφίρουνε σαν κλείσουμε το βιβλίο τη συγκίνηση εκείνη που δίνουνε τα καλά έργα.

ΣΠΥΡΟΣ Μ. ΚΑΜΗΛΑΕΡΗΣ

ΔΙΩΓΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ

Κι' άλλα διηγήματα Δ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Τα διηγήματα της συλλογής αυτής του κ. Βουτυρά είναι άρκετά άνώμαλα. Το τελευταίο είναι πιστή απήχηση της Λορελάης. Τα διηγήματα 1, 3, 9, 10 δέν είναι βγαλμένα έξαιρέτα. Στο τέλος του πρώτου, μάς παρουσιάζεται άσχημα ή αιτία της πυρκαγιάς εκείνης. Ό θάνατος του Μαρκούλη (3) είναι δικαιολογημένος, όχι όμως άρκετά. Άπό το τέλος του 7 διηγήματος λείπουν επίσης μερικές εξηγήσεις: ό άναγνώστης με κόπο καταφέρνει ναποκαταστήσει την αλήθεια. Οι θεωρίες του κλεφτοκοτά, που είναι πολύ λίγο συνετές, δέν είναι καθόλου αληθοφανείς. Κ' ή σκηνή στην οποία παραβρίσκεται ό Πατάρης δέν είναι άποδομένη με τέτοιον τρόπο που να του έμπνεί μιιά τελειωτική φρίκη για το κακό. Υπόρχει, νομίζω, λίγη βίωση στην έκτέλεση.

Μά άλλου ξαναβρίσκουμε το Βουτυρά. Έκείνο που προπάντων μελετάει είναι ή συνεφιασμένη ψυχολογία των άπογοητευμένων των άνήσυχων, των μισότρελων. Στη συλλογή αυτή, είναι αλήθεια, βρίσκουμε μιιά έξαιρεση. Είναι το 8 διήγημα απλότητας έντελώς κλασικής και ως υπόθεση (ή άχαριστία των παιδιών) και ως έκτέλεση (ό παπούς γίνεται δεκτός με άγάπη και σεβασμό. έπειτα ή οικογένεια βρίσκει πως την ένοχλει ό γέρος εκείνος και παραμερίζεται λίγο, λίγο). Μά παντού άλλου ό κ. Βουτυράς ψάχνει μες στις συνεφιασμένες ψυχές. Ό Γέρος του Ονειρού αναλύει μ' επιτυχία τις ιδέες ενός μέθυσου, την άδυναμία που νοιώθει στο ξεχώρισμα εκείνων που φαντάσθηκε πως είδε ή έκανε από κείνα που έκανε ή είδε. Στη Μαγεμένη Ενθύμηση ή Ανάμνηση μιιάς παλιās άγάπης, πολύ καλά ζωογραφισμένης, και το αισθημα της λύπης άνακατευόνται σε μιαν άνέκφραστη σύγχυση.

Ό κ. Βουτυράς πηδάει γρήγορα το διάστημα που χωρίζει το παράδοξο από το υπερφυσικό. Π.χ. στο 6 διήγημα (Τό Κυράκι του θανάτου) αναπνέουμε την άτμοσφαιρα του Γκράν-Γαινιόλ, όπως στο «Θανατογράφο»: ό θάνατος μισοπροσοποποιημένος είν' εκεί, παρών και τόν αίσθάνεσαι. Μου άρέσει λιγότερο το Στοιχείο γιατί το διήγημα αυτό μάς αναγκάζει να πιστέψουμε για πραγματική την ύπαρξη των φαντασμάτων. Κι αυτό φιλολογικώς δέν θα γινόταν δεκτό άν το τέλος του διηγήματος δέν ήταν άρκετά φρεσιαστικό για να τεράξει το μυαλό μας και να μάς ηυρίσει στη μισολογική κατάσταση του παιδιού ή του άγριου. Αντίθετα, ό Άγριότραγος έχει πλάι στην υπερφυσική εξέγηση και τη λογική: (οι δεισιδαιμονικοί φόβοι του Μαλέα τόν έκαναν τρελό.)

Η τεχνική είναι ή ίδια. Ένα πληθος μικρολεπτομερειών, φαινομενικά περιττών, μάς μπάζει στη διανοητική κατάσταση των προσώπων. Πολλές φανταστικές ιστορίες μεγαλώνουν το σκοτεινό χαρακτήρα, άν μπορούμε να τόν πούμε έτσι, αυτών των διηγημάτων. Η βροχή, ή καταιγίδα είναι το συνηθισμένο πλαίσιο των γεγονότων.

Μου φαίνεται πως, χωρίς να ζημιώ-ει καθόλου το ταλέντο του, ό κ. Β. θα κέρδιζε περισσότερο άν στα διηγήματά του έκανε μιιά προσπάθεια προς την κλασική έντέλεια. Μά κ' έτσι όπως είναι μπορούμε να τα θανατώσουμε. Και ποτέ δέν τους λείπει το ένδιαφέρον, πράγμα που είναι οδυσώδες προτέρημα, προπάντων σε άμφιοβητήσιμα γορβία.

LOUIS ROUSSEL
Μεταφρ. Π. Χ.

IN PAUCIS VERBIS

ΕΛΩ κένα μήνα οι κ. κ. Γληνός, Τριανταφυλλίδης Δελμούζος οι πρωτεργάτες της γλωσσοεκπαιδευτικής μας αναγέννησης άρχισαν τα μαθήματά τους προς τους δασκάλους στην άθουσα της Ακαδημίας. Κάθε Τρίτη και Τετάρτη βράδι ώρα 5 με 8.

Αν και ή άκρόαση είναι προαιρετική τρέχουνε οι δασκάλοι άρρετικοί και θηλυκοί σαν τα λάφια τα διψασμένα στην πηγή τη δοσορή νακούσουν να φωτιστούνε να ξαναγεννηθούνε να προκόψουνε, που τους έχει σημαγμένους ή ρουτίνα της καθαρεύουσας και των 5 σταδίων των εκ Γερμανίας παιδαγωγών, που δέν είχανε γνώσει το γλωσσικό οι έφημοι τουλάχιστο για το δημοτικό σχολείο. Μά έξόν τους δασκάλους έρχονται και πολλοί άλλοι άνθρωποι των γραμμάτων ως και καθηγητάδες της γλασκός της τεταρτημένης, έρχονται να ένωτισθούνε τα όρατα τα αληθινά τα σοφά διδάγματα των έμφορών μεταρρυθμιστών.

Εδνυχώς στην Ελλάδα όποτε όρίμασε μιιά ιδεολογία βρεθήκανε πάντα και οι κατήλληλοι άνθρωποι για την εφαρμογή της.

Ενθ' όλοι έμεις οι άλλοι που όποσδήποτε καταγινόμαστε με τα όρατα γράμματα πόν απ' τη μεταρρυθμιση συντραβιόμαστε στον έαυτόν μας σαν τη χελώνα μες στο όστρακό της άρκούμαστε να ταλανίζουμε την κατάσταση, βρεθήκανε τρεξί άνθρωποι τρεξί ιδεολόγοι ήρωες αληθινοί άνθρωποι με κοινωνική περσιότη και οικονομικά άνεξάρτητοι μάλλιστα, που μιν άναμετρώντας τους κινδύνους οχητήκανε στον άγώνα να συντελέσουνε την πραχτική εφαρμογή του μεταρρυθμιστικού έργου, άφησόντας την αντίδραση

από μέσα, την αντίδραση από γύρω, την αντίδραση από τους ίδιους τους δικούς των—αφθόνος γάρ άει τοις ζωσι προς το υπέροχον περιφρονόντας τα μικροπάθη, τις μικροζούλιες τις σκοφοφαντίες τις ραδιουργίες που από καιρό άρχισαν κούλας εναντίον τους ή στενοκεφαλιά ή σχολαστικισμός ή δημοκοπία ή φανλοκοπία ή παπαδισμός ή άσυνειδησία ή μπαζαλωσόνη των γραμμάτων, οι Βραχμάνοι της παιδείας και ό άνάξιος ελληνικός τύπος, μη λογαριάζοντας τους κόπους και μόχθους τους κινδύνους και τις κατακραυγές ανέλαβαν τον άγώνα τόν καλό, και τόν καλό, το μόνο καλό.

Ό επιστήμονας εργάζεται για να φωτίσει με την αλήθεια τους όμοιους του, άδιάφορο άν τόν πολεμούνε αυτοί με τις πρόληψεις.

Όχιτός του επιστήμονα ό κόσμος, μ' αυτός θα νικήσει τόν κόσμο. Στο τέλος θα σύρει τόν κόσμο με το μέρος του κάνοντας με την έπιμονή του κοινό

ζητήμα την έπιστήμη. Ότι γίνε κοινό τάκολουθεί ό κόσμος δίχως να τόν μέλλει πως το θεωρούσε πρωτότερα.

Έσεϊς που δέν το προσπαθείτε αυτό, ό Έλληνες παιδαγωγοί, μόνο αφίρνετε να σάς υποτάξει ό κόσμος στις πρόληψεις του και κανονίσετε την έπιστήμη σύμφωνα με τις άδυναμίες της κοινωνίας έπιστήμονες βέβαια δέν είστε λοιπόν. Κάνετε τόπο στους άξιους!

Η καθαρευουσιάνικη εκπαίδευση δέν έχει τίποτε το άνθρωπινό, είναι κακούργημα εναντίον στη φύση είναι έγκλημα καταπάνου στην αισθητική. Τέτοιο σύστημα δέν έχει χώρο στην κοινωνία. Τύχη άγαθή ή πολιτεία έφερε πάλε τους τρεξί ανθρώπους που έχουν όλη τη ζωτικότητα κούλη την πίστη για το έργο τους και θα συνεχίσουν τον άγώνα. Τους σφίγγουμε από καρδιάς το χέρι και τους εύχόμαστε καλή έπιτυχία.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Μ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ μαθαίνουμε απ' την Κεοκωρα πως θα ξαναβγει ή «Κεοκωραϊκή Ανθολογία» που οι μεταπολεμικές δυσκολίες και άκοίβειες την άνάγκασαν να διακόψει την έκδοσή της. Θυμόμαστε πόσο το φύλλο αυτό είταρε καλό και προσεχτικά έπιμελημένο. Βέβαια έλπίζουμε πως τέτοιο θα εξακολουθήσει να είναι. Κοίμα που λείψανε όμως οι παλιοί συνεργάτες: Ντίτος Θεοτόκης και ό ζωγράφος Ζαβιτσάνος.— που είταρε από τους ίδιοντες.

Τώρα δά είναι όργανο του Κεοκωραϊκού λογοτεχνικού όμίλου και θα διεκδύεται από την Κα Ειρήνη Δενδρινού. Στο πρώτο φύλλο προσφέρουμε τη συνεργασία τους ό Παλαμάς ό Ξενοπόνιος, ό Μαλακάσης, ό Καμπούρογλους κ. ά.

ΜΕ τ' ακόλουθα λόγια χαρακτηρίζει ό Ρεμν ντε Γκουερμόν τόν Μ. Μπαρές σε μιιά διεξοδική κριτική του γι' αυτόν που γράφηκε όταν ζούσε άκόμη:

«Πολλοί νέοι πίστεψαν στον Μπαρές. Άλλά τί λοιπόν δίδαξε; Βέβαια όχι τόν καθαρόν άρρεβισμό. Υπόρχει σε μιιά νεαρή ψυχή, έμφυτη εδγένεια που άποστρέφεται να παραδώση χωρίς όρους στη ζωή τις δυνάμεις της ενεορηγικότητάς της. Ήταν πάρα πολύ έξυπνος για να μη σκοπίζεται για ό,τι λέγεται κοινωνική δικαιοσύνη, και ως άνθρωπος της καλύτερης ύάτας και έγκέφαλος υπέροχος δέν έπαιξε πάνω στο χαρτί της Έξουσίας παρά τη μισή του περιουσία την άλλη μισή την άφισε για τη φιλολογία—όπου και έκαρποφόρησε. Δέν πιστεύω ότι ό Μπαρές, εκτός ίσως στην άρχή του σταδίου του, να έγραφε ένα βιβλίο ή

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

Ἐπιταγές κ' ἐμβάσματα πρόει να στέλνονται
στις παρακάτω διεύθυνσεις:

Μ. Φιλάνταν Κλεισόβης 3
Α. Παπαδήμαν Κολοκυθούς 71

Ἡ Κριτικὴ δὲν ἀλλάζεται μὲ κανένα περιοδικὸ κα-
δὲ τ' ἀναγγέλλει παρὰ μόνο μὲ πληρωμὴ.

Περσασμένα φύλλα Κριτικῆς πουλιῶνται στὸ βιβλιο
πωλεῖο Γ. Βασιλείου Σταδίου 42.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ
Μ. Φιλάντας Σπ. Καυκλιέρος Α. Παπαδήμας

Ἔστω καὶ μιὰ σελίδα ἐντελῶς καθαρῆς τέχνης. Εἶνε
δὲ ἀληθινὴ πρωτοτυπία καὶ ἀξία σπάνια γιὰ ἔργα
τῶν περιοτάσεων (μὲ τὴν ὑψηλὴ ἔννοια ποὺ ἔδωκε
σ' αὐτὴν τὴ φράση ὁ Γκαίτε) νὰ ἔχουνε μαζὺ μὲ τὴν
ιδεολογικὴν των ἀξία καὶ τὴν ἐγωιστικὴν προπαγάνδα,
ἀξία φιλολογικὴ ἴση πρὸς τὴν ἀξία τῶν ἔργων τῆς
ἀπλῆς ὁμορφίᾳς. Μ' αὐτὴ δὲ τὴν ἐντελῶς ἀυθόρμητη
μέθοδο φάνηκε σ' ἄλλους μὲν φιλόσοφος κ' σ' ἄλλους
ποιητῆς. Ἐγοήτευε καὶ ζητήσανε μαθήματα γοητείας
ἀπὸ τὴ μέθοδό του. Μερικοὶ ἀκολούθησαν τὸν Μπα-
ρὲς μόνο μέχρι τὴ λατρεία τοῦ ἐγώ, κ' ἔτσι γνώρι-
σαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ αἰσθηματικοῦ ἰδεαλισμοῦ.
Ὁ Μπαρὲς ἀναμφισβήτητα λέπτυνε πολλὰς διάνοιες.
Κανεὶς δὲν πέρασε ἀπλοῦστερα καὶ μὲ μεγαλύτερη
ἀνεση, ἔσο ὁ Μπαρὲς, ἀπὸ τὴ σκιά στὸ μισόφωτο κ' ἄ-
πὸ τὸ μισόφωτο στὸ φῶς. Ἐχει τὴν αἴσθησι τοῦ
ἀριστοκρατισμοῦ καὶ αὐτὴ τοῦ χρησίμευε μερικὲς φο-
ρὲς γιὰ νὰ κρίνῃ δλόκληρη τὴ φιλολογικὴ κίνησι:
«...Οἱ τελευταῖοι νεοσύλεκτοι τοῦ νατουραλισμοῦ,
αὐτοὶ οἱ ἀχαροὶ φρεσσοκόποι, αὐτὰ τὰ χοντρο-
κομένα παιδιὰ ἀγροίκων χωρικῶν, μυαλὰ ζυμω-
μένα μὲ τὴν ἀγένεια αἰώνων ποὺ δὲν ξέρουν νὰ
σκεφθοῦν, οὔτε νὰ μειδιάσουν».

Ὁ Μπαρὲς εἶναι ὁ τύπος τοῦ νικιτάντη σκεπτι-
κιστῆ. Ἐχει τὴν ἐσωτερικὴ γαλήνη, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει
νὰ γράψῃ τρίτομο ἔργο (τὸ «Μυθιστόρημα τῆς Ἐ-
θνικῆς δραστηριότητος») γι' αὐτὸ τοῦ πηγαίνει καλύ-
τερα ἢ κατ' ἐπιθυμία παρὰ ἢ δραστηριότητα»

Οἱ παραπάνω κρίσεις τοῦ Γκουρμὸν ἀποτελοῦνε
μιὰ χαρακτηριστικὴ γραμμὴ τῆς λογοτεχνικῆς καὶ κοι-
νωνικῆς ζωῆς τοῦ Μπαρὲς.

ΕΠΙ τέλους μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὲς
κρίσεις του γιὰ τὸ διήγημα ὁ κ. Μελάς. Ἡ ἀστοχία
του κάθε φορὰ, ποὺ ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτὸ

τὸν ἀποδείξε πὸς μόνο τὴν ἐπιφυλλιδιογραφία γνω-
ρίζει, τὴν ἐπιφυλλιδιογραφία στὸ βάθος («Ψηλὰ στὰ
σύννεφα») ὄχι φαινόμενο βέβαια, γιὰ τὰ περισσότερα
ἔργα τοῦ Ντιστογιέφσκη σ' ἐπιφυλλίδες δημοσιεύθηκαν.
Τελευταῖα ἀρνήθηκε οὐ μὰ ὀμίλια του τὸν Παπα-
διαμάντη ξέχασε τὸ Χατζόπουλο—τὸν ὁποῖον κάποτε
εἶπε «προσπλαθισμένο». Ἀπὸ τότε ἡ ἀρτία λογοτεχνικὴ
φράσι χαρακτηρίζεται ἔτσι ;—ἔσβυσε τὸν Καρκαβίτσα
κ' ἄλλους ἀκόμη νεώτερους.

— ❧ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ❧ —

«ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ» Ἐπιμελεία Α.
Παπαδήμα. Ὁ τόμος αὐτὸς περιέχει 24 διηγήματα νέων
μὲ τὲς εἰκόνας τους καὶ βιογραφικὰ σημειώσεις. Ἐκδοσι
Οἴκου «Ἀθηνᾶ» Α. Ράλλη. (Θὰ γράψουμε)

«ΠΙΣΤΗ ΚΑΡΔΙΑ» Αἰμ. Ζολά. Μεταφρ. Στ. Δάφνη.
Ἔνα ἀπὸ τὰ δυνατώτερα ρομάντζα τοῦ Ζολά, ἀποδομένο
ἀριστοτεχνικὰ ἀπὸ τὸν κ. Δάφνη, ὁ ὁποῖος διατήρησε στὴ
μετάφρασι ὅλη τὴν αἰσθηματικὴν καὶ τὴ φραστικὴ
ἐντασι τοῦ πρωτοτύπου. Ἐκδοσι Ζηκάκη

«ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ» Ποιητικὴ συλλογὴ Φ. Γιοφύλλη (Θὰ
γράψουμε) Ἐκδοσι. Σιδέρη.

«ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ» Ἐρ. Χάινε. Μεταφρ. Ἄγ. Δόξα Ἐκ-
δοσι Ζηκάκη (Θὰ γράψουμε)

«ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ» Διήγημα. Κ. Φαλ-
τάιτς. Ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα διηγήματα τοῦ νέου αὐτοῦ
διηγηματογράφου, βασιζόμενο στὲς φυσιολογικὰς σχέσεις
τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκας

«ΑΝΕΚΔΟΤΑ» ὑπὸ ΜΠΩ.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΙ

ΤΟ "ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΩΣ..

Ποιητικὴ συλλογὴ ΣΠΥΡΟΥ Μ. ΚΑΜΗΛΕΡΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΑΘΗΝΑ..

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

"ΡΟΖΑ

Κ' ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.,

Ἐκδοσι βιβλιοπωλείου «Ἐστίας»